

L.dz. KSOiW/147/2023

***Opinia Krajowej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”
w sprawie rozwiązań prawnych zaproponowanych w poselskim projekcie
ustawy z dnia 18 maja 2023 o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela,
ustawy o instytucjach badawczych, ustawy – Prawo oświatowe
oraz niektórych innych ustaw.***

Krajowa Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”, wyraża sprzeciw wobec zamiaru przyjęcia rozwiązań prawnych zaproponowanych w poselskim projekcie ustawy z dnia 18 maja 2023 o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela, ustawy o instytucjach badawczych, ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw.

Uzasadnienie:

I. Podjęcie pracy przez nauczyciela po przejściu na emeryturę zgodnie z art. 88a Karty Nauczyciela (art. 1 pkt 4 i 5 projektu ustawy).

Dotychczasowy stan prawny pozwalał nauczycielom, którzy przeszli na „wcześniejszą emeryturę”, na podjęcie pracy bez żadnych ograniczeń. Niemożliwe do zaakceptowania jest uzależnienie podjęcia pracy przez nauczyciela od decyzji kuratora oświaty oraz ograniczenia zatrudnienia z uwagi na wymiar zatrudnienia nauczyciela.

Konkluzja:

Niedopuszczalne jest ograniczenie prawa do zatrudnienia nauczyciela w przypadku podjęcia pracy w wymiarze wyższym niż ½ pensum lub pozbawienia go emerytury na podstawie art. 88a, jeżeli nauczyciel podejmie pracę bez zgody KO lub w wymiarze wyższym niż ½ pensum. W obiegu prawnym będą funkcjonować różne przepisy, które, co do zasady, w intencji prawodawcy mają ten sam cel (przejście na wcześniejszą emeryturę), jednakże wywołujące różne skutki prawne i finansowe dla nauczycieli (przede wszystkim niekorzystne).

II. Uelastycznienie ustalania dostępności nauczyciela w szkole dla niektórych grup nauczycieli (art. 1 pkt 6 projektu ustawy).

Dotychczasowy stan prawny i faktyczny odnoszący się do kwestii dostępności nauczyciela w szkole nie wykształcił konkretnych zasad organizacji pracy w zakresie dodatkowych konsultacji z rodzicami i uczniami. Z informacji, jakie napływały od niższych jednostek organizacyjnych KSOiW NSZZ „Solidarność”, jedynym efektem nowelizacji ustawy Karta Nauczyciela w tej materii było skłócenie środowiska nauczycielskiego i doprowadzenie do sytuacji niekorzystnej dysproporcji w zakresie warunków zatrudnienia pracowników oświaty, co wypełnia znamiona dyspozycji przepisu art. 18^{3a} § 4 Kodeksu pracy, tzn. dyskryminacji pośredniej.

Ministerstwo Edukacji i Nauki zwiększyło *de facto* tygodniową liczbę godzin obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych

z art. 42 ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela (pensum) pod pretekstem uszczegółowienia katalogu tzw. zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły, w tym zajęć opiekuńczych i wychowawczych uwzględniających potrzeby i zainteresowania uczniów (art. 42 ust. 2 pkt 2 KN). W konsekwencji projektodawca powrócił poprzez przedmiotową nowelizację do powszechnie skrytykowanych rozwiązań, wdrożonych przez minister Katarzynę Hall, która kierowała resortem edukacji w czasie rządów koalicji PO-PSL - w latach 2007-2011.

MEiN zwiększyło kompetencje dyrektora szkoły w zakresie organizacji czasu pracy i wymiaru zatrudnienia nauczyciela, uniemożliwiając nauczycielowi wyrażenie sprzeciwu wobec nadużyć dyrektora, a organom kontrolującym organizację czasu pracy (PIP, Sąd Pracy) weryfikację zasadności przydzielenia nauczycielowi określonej liczby godzin dostępności nauczyciela.

Nowa odsłona przepisów regulujących dostępność nauczyciela w szkole zakłada, że w przypadku nauczyciela, który prowadzi zajęcia dydaktyczne, wychowawcze lub opiekuńcze bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz w wymiarze niższym niż 6 godzin tygodniowo, wymiar dostępności nauczyciela w szkole będzie ustalał dyrektor szkoły „odpowiednio do potrzeb”. Takie same zasady ustalania wymiaru dostępności nauczyciela w szkole proponuje się wprowadzić dla nauczyciela, który w ramach stosunku pracy prowadzi wyłącznie zajęcia w formach pozaszkolnych lub zajęcia w szkole dla dorosłych, branżowej szkole II stopnia lub szkole policealnej, bez względu na wymiar zatrudnienia.

Konkluzja:

Powyższe stanowi petryfikację bardzo ułomnej nowelizacji Karty Nauczyciela z 1 września 2022 r. w przedmiocie czasu pracy nauczycieli oraz kontynuację polityki reaktywacji tzw. „godzin karcianych”. Dyrektor w sposób dowolny będzie mógł kształtować wymiar czasu pracy nauczyciela.

III. Zmiany w zakresie sposobu naliczania odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla nauczycieli będących emerytami lub rencistami oraz nauczycieli pobierających nauczycielskie świadczenie kompensacyjne (art. 1 pkt 7 projektu ustawy).

Podstawę ustalenia wysokości odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w odniesieniu do nauczycieli będących emerytami, rencistami albo nauczycielami pobierającymi nauczycielskie świadczenia kompensacyjne jest suma tych świadczeń pobieranych przez nich w ciągu roku (art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela; tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r. poz. 1762 z późn. zm.). W cytowanej przez projektodawcę uchwale z 23.02.2022 r., III PZP 3/21, OSNP 2022, nr 10, poz. 94 Sąd Najwyższy przesądza, że podstawę ustalenia wysokości odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych nauczycieli będących emerytami, rencistami lub nauczycielami pobierającymi nauczycielskie świadczenia rekompensacyjne stanowi suma 5% pobieranych przez nich emerytur, rent oraz nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych obliczona w skali roku.

Sąd Najwyższy wskazał ponadto w przytoczonym orzeczeniu, że podstawą naliczenia odpisu na fundusz w odniesieniu do byłych nauczycieli jest de lege lata suma świadczeń (emerytur, rent, nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych), które przysługują nauczycielom nieczynnym zawodowo w skali roku, chociaż obliczeń wysokości dokonuje się w dniu, w którym pracodawca oświatowy przeprowadza operację rachunkową w zakresie naliczenia odpisu na fundusz. Podstawa naliczenia odpisu na fundusz, której dotyczy art. 53 ust. 2 KN, może być odnoszona do sumy świadczeń w skali rocznej, które pobierają nauczyciele nieczynni zawodowo w skali roku kalendarzowego, za który dokonywany jest odpis.

W ocenie projektodawcy powyższe wywody Sądu Najwyższego nadal budzą stan niepewności prawnej w przedmiocie sposobu naliczania odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla nauczycieli będących emerytami lub rencistami oraz nauczycieli pobierających nauczycielskie świadczenie kompensacyjne. Proponuje on w tym zakresie rozwiązanie zgodnie, z którym odpis na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla nauczycieli będących emerytami lub rencistami oraz nauczycieli pobierających nauczycielskie świadczenie kompensacyjne będzie dokonywany w wysokości ustalonej jako iloczyn planowanej, przeciętnej w danym roku kalendarzowym liczby nauczycieli będących emerytami lub rencistami oraz nauczycieli pobierających nauczycielskie świadczenie kompensacyjne, skorygowanej w końcu danego roku kalendarzowego do faktycznej, przeciętnej liczby tych nauczycieli i 42% kwoty bazowej, o której mowa w art. 30 ust. 3 ustawy – Karta Nauczyciela, obowiązującej w dniu 1 stycznia danego roku. Projektodawca bez szerszego uzasadnienia zapewnia, że proponowana zmiana nie wpłynie niekorzystnie na wysokość odpisu, który będzie utrzymany na takim samym poziomie jak obecnie.

Konkluzja:

Powyższa konstatacja projektodawcy budzi wątpliwości i obawy, że przedmiotowy odpis będzie w praktyce niższy poprzez zastosowany mechanizm korekty faktycznej, przeciętnej liczby nauczycieli nieczynnych zawodowo.

IV. Przyznanie określonej grupie nauczycieli prawa do emerytury na szczególnych zasadach (art. 1 pkt 4, 5 i 8 – 12, art. 2, art. 4, art. 15 – 17 projektu ustawy).

Zgodnie z projektowanym rozwiązaniem (art. 88a KN) nauczyciele, po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy, będą mogli przejść na emeryturę w wieku niższym niż określony w art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jeżeli spełnią łącznie następujące warunki:

- 1) rozpoczęli przed dniem 1 stycznia 1999 r. faktyczne wykonywanie pracy na stanowisku nauczyciela, wychowawcy lub innego pracownika pedagogicznego, o których mowa w art. 1 ustawy – Karta Nauczyciela, w brzmieniu obowiązującym w dniu rozpoczęcia pracy na tym stanowisku,
- 2) mają okres składkowy, o którym mowa w art. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynoszący co najmniej 30 lat, w tym co najmniej 20 lat faktycznego wykonywania pracy na stanowisku nauczyciela, wychowawcy lub innego pracownika pedagogicznego, o których mowa w art. 1 ustawy – Karta Nauczyciela, w brzmieniu obowiązującym w okresie faktycznego wykonywania pracy na tych stanowiskach, z wyjątkiem nauczyciela szkół za granicą, w wymiarze co najmniej 1/2 obowiązkowego wymiaru zajęć,
- 3) nie przysługuje im prawo do przejścia na emeryturę bez względu na wiek na podstawie art. 88 ust. 2a ustawy – Karta Nauczyciela – a wysokość emerytury obliczonej zgodnie z ust. 5 i 6, nie jest niższa niż kwota, o której mowa w art. 85 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że wcześniejsza emerytura nauczycielska oparta o art. 88 KN posługuje się określeniem „okres zatrudnienia”, a nie „okres składkowy i nieskładkowy”. Okres zatrudnienia to tradycyjnie w terminologii ubezpieczeniowej okres pozostawania w stosunku pracy. Okres zatrudnienia mógł być uzupełniony okresami równorzędnymi i zaliczalnymi. Tymi pojęciami operowały ustawy uchwalone przed 17.10.1991 r. Wszystkie późniejsze ustawy, w tym obecna ustawa emerytalna, na potrzeby ustalania stażu ubezpieczeniowego wyróżniają okresy składkowe i nieskładkowe oraz wymagają określonej ich proporcji. Dokonując tej zmiany, ustawodawca nie przeniósł jej jednak do Karty Nauczyciela. Należy więc przyjąć, że na gruncie Karty Nauczyciela staż do prawa do emerytury nauczycielskiej ma składać się wyłącznie z okresów zatrudnienia, czyli

pozostawania w stosunku pracy nauczycielskiej przez minimum 20 lat i pozostawania w innych stosunkach pracy przez okres uzupełniającej staż do 30 lat.

Z możliwości przejścia na emeryturę według proponowanych zasad nie będą mogli skorzystać: nauczyciele urlopowani do pracy w kuratoriach oświaty czy działacze związkowi pełniący swoją funkcję z wyboru.

Zaistniał zatem brak możliwości skorzystania przez nauczyciela z instytucji „prawa nabytego” (o którym mowa w ustawie o emeryturach pomostowych) i zwiększenia świadczenia emerytalnego z tytułu utraty prawa do wcześniejszej emerytury.

Konkluzja:

Konstrukcja faktycznego okresu wykonywania pracy, która ma się pojawić w art. 88a, znacząco różni się od “oryginalnego” przepisu przyznającego nauczycielom prawo do wcześniejszej emerytury i ogranicza możliwość zaliczenia okresu pozostawania bez pracy do stażu ubezpieczeniowego, jako warunku przyznania wcześniejszej emerytury dla nauczycieli. „Czas faktycznej pracy w szkole” dyskryminuje pewną grupę nauczycieli z możliwości korzystania z proponowanego świadczenia, przez co dyskryminuje ich w świetle przepisów powszechnie obowiązującego prawa.

Zaproponowany przez ustawodawcę sposób wyliczenia świadczenia emerytalnego (art. 88a) będzie nie tylko mniej korzystny od świadczenia przyznanego na podstawie poprzednio obowiązujących nauczycieli przepisów, ale również od świadczenia kompensacyjnego.

IV. Przyznanie nauczycielom godzin ponadwymiarowych powyżej 27 godzin tygodniowo (art. 1 pkt 12 projektu ustawy).

Zgodnie z projektem ustawy, w roku szkolnym 2023/2024 w szkole ponadpodstawowej, o której mowa w art. 18 ust. 1 pkt 2 lit. a–c ustawy – Prawo oświatowe, nauczycielowi mogą być przydzielone, za jego zgodą, godziny ponadwymiarowe w wymiarze wyższym niż określony w art. 35 ust. 1.

Obecny zapis art. 35 ust. 1. Karty Nauczyciela w sposób optymalny reguluje możliwość przydzielenia nauczycielowi godzin ponadwymiarowych. Ustawodawca zastrzegł, że może to nastąpić tylko w szczególnych wypadkach, podyktowanych wyłącznie koniecznością realizacji programu nauczania. W takich przypadkach nauczyciel może być obowiązany do odpłatnej pracy w godzinach ponadwymiarowych zgodnie z posiadaną specjalnością, których liczba nie może przekroczyć 1/4 tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć. Przydzielenie nauczycielowi większej liczby godzin ponadwymiarowych może nastąpić wyłącznie za jego zgodą, jednak w wymiarze nieprzekraczającym 1/2 tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć.

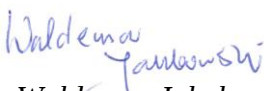
Konkluzja.

Zaproponowane rozwiązanie może doprowadzić do sytuacji w których dyrektorzy, chcąc zapewnić realizację przez uczniów obowiązku szkolnego i realizację zajęć, będą zmuszali nauczycieli do wyrażenia zgody na prowadzenie zajęć ponad określony wymiar. Dodatkowo zachodzi obawa, że nauczyciele przekroczą tygodniową normę czasu pracy (40 godzin), jeżeli będą realizować pozostałe obowiązki wynikające z art. 42 Karty Nauczyciela.

Z poważaniem

Przewodniczący

KSOiW NSZZ „Solidarność”

dr Waldemar Jakubowski